

ОБЛИГАЦИОННИЯТ ЗАЕМ КАТО ИЗТОЧНИК ЗА ФИНАНСИРАНЕ ДЕЙНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЕТО. ПРИЗНАВАНЕ, ОЦЕНЯВАНЕ И ОПОВЕСТЯВАНЕ ВЪВ ФИНАНСОВИТЕ ОТЧЕТИ

Икономическите условия в последните години са причина мениджърските екипи все по-често да използват алтернативни източници за финансиране инвестиционните си проекти. Една от възможностите за това е облигационния заем. Това е добре позната форма за набиране на средства от предприятията с акционерна форма на собственост и управление. Въпреки това се счита, че в унисон с промените на счетоводното законодателство и по-конкретно на приложимите счетоводни стандарти е необходимо отново да се акцентира върху особеностите в неговото отчитане и представяне във финансовите отчети. Целта на настоящата разработка е именно да се акцентира върху спецификата в признаването, оценяването и оповестяването на информацията, свързана с облигационните заеми като източник за финансиране дейността на предприятията.

Облигационният заем е финансов инструмент, който позволява предприятията сами да набавят необходимите за финансиране на инвестиционни си проекти парични средства. По своята същност това е форма за привличане на чужди капитали срещу предоставяне на собствени дългови инструменти – облигации¹.

Облигациите са ценни книжа за дълг. Те са:

а) документи, с които се удостоверява правото на притежателя им и задължението на издателя им (емитента им) за получаване съответно плащане на предварително договорен доход (лихва) за ползване на предоставения капитал, както и на дата на падежа да им бъде изплатена съответно да изплатят номиналната стойност на ценната книжа².

б) документ за дълг, който дава право на своя притежател регулярно да получава предварително договорен, фиксиран доход под формата на лихва, а също така да му бъде изплатена номиналната стойност на облигацията след изтичане на срока на заема³;

---

¹ Понятието „облигация“ е понятие от английски език и означава „задължение“.

² По смисъла на Търговския закон, чл. 204–214, ДВ. бр.48 от 18 юни 1991г., изм. ДВ 34 от 29 април 2011г.

³ **Стоянов, В.** Финанси. С., ИК „Люрен“, 1998.

Облигационният заем като източник за финансиране дейността на предприятието...

в) договор, който едновременно поражда финансов актив за едно предприятие (инвестиращото предприятие) и финансов пасив за друго предприятие (предприятието-емитент)⁴.

Или облигациите са инструменти, чиято същност се интерпретира в три аспекта: правен, финансов и счетоводен. Като се задълбочи изследването им в тези три аспекта се установява, че независимо от различията за тях се извеждат следните основни характеристики:

- те са ценни книжа с фиксиран срок на издаване;
- удостоверяват поето задължение, т.е. това са документи за дълг;
- носят гарантиран доход.

Различията между тях се дължат на спецификата на изследване. Така например от правна гледна точка акцент се поставя върху правата и задълженията, които поражда издаването (емитирането) на облигациите; доходността и изгодите, които носят облигациите са водещи при извеждане същността на облигациите като финансов инструмент. Докато в счетоводството водещ е характерът на взаимоотношенията, които пораждат облигациите. Прави впечатление, че трите аспекта – правен, финансов и счетоводен аспект на съдържателната същност на облигациите взаимно се допълват и разглеждани в тяхната съвкупност разкриват най-пълно значението и съдържанието на облигациите. А това позволява счетоводното за тях да създаде надеждна и обективна счетоводна информация, която да е полезна за широк кръг от потребители в зависимост от техните потребности.

Облигациите са финансов инструмент, който в счетоводството се разкрива чрез своята двuasпектна същност⁵: веднъж като източник за финансиране и втори път като инвестиция, финансов актив⁶. Правото да емитират облигации и съответно да набавят капитали чрез облигационен заем имат само акционерни дружества, които отговарят на следните условия⁷:

а) да изминали най-малко две години след вписване на дружеството в търговския регистър; и

б) да имат приети от Общото събрание и заверени от одитор два годишни финансови отчета.

---

⁴ По смисъла на МСС 39 Финансови инструменти: признаване и оповестяване. – Т. 8, МСС 32 Финансови инструменти: представяне – Т. 11. Международни стандарти за финансово отчитане, част II. С., ИДЕС, 2005, с. 518, 89.

⁵ Когато се говори за двuasпектната същност на облигациите трябва да се има предвид това, че двата аспекта на съдържателната същност на облигациите са относително самостоятелни и разкриват различни характер на взаимоотношенията, които се пораждат между предприятието-емитент и предприятието-инвеститор.

⁶ В качеството им на финансов актив, облигациите са обект на изследване в друга разработка.

⁷ Чл. 204, ал. 1 от Търговския закон, ДВ. бр. 48 от 18 юни 1991 г., изм. ДВ 34 от 29 април 2011 г.

Изключения се допускат единствено за облигации, които са гарантирани от държавата или банка.

Облигациите като инструмент за финансиране счетоводно се класифицират като финансов пасив⁸ и за отчитането им се спазват изискванията на **МСС 32** Финансови инструменти: представяне, **МСС 39** Финансови инструменти: признаване и оценяване, **МСФО 7** Финансови инструменти: оповестяване, **МСФО 9** Финансови инструменти и **СС 32** Финансови инструменти. Счетоводното отчитане на облигационния заем засяга признаването, последващото оценяване и отписване на дълговите инструменти от счетоводните регистри като следва процедурата по емитирането и обслужването на облигационния заем.

Облигационният заем се признава на дата когато предприятието стане страна по договора за финансов инструмент⁹ по справедлива стойност с прибавените към нея разходи по сделката. Справедливата стойност на облигациите към дата на сделката е тяхната емисионна стойност – стойността, по която облигациите се пласират. Разходите по сделката включват всички такси, комисионни и хонолари, които се плащат във връзка с емитирането и пласирането на облигациите¹⁰. Счетоводната статия, която се съставя, е:

---

⁸ **МСС 32 – м.11** Финансов пасив е всеки пасив, който е:

а) Договорно задължение да се предоставят парични средства или друг финансов актив на друго предприятие; или да се разменят финансови активи или финансови пасиви с друго предприятие при условия, които са потенциално неблагоприятни за предприятието; или

б) Договор, който ще бъде или може да бъде уреден в собствени капиталови инструменти на емитента и е недериватив, за който предприятието е или може да бъде задължено да предостави променлив брой от собствените си капиталови инструменти на предприятието; или дериватив, който ще бъде или може да бъде уреден чрез размяна на фиксирана сума парични средства или друг финансов актив за фиксиран брой от собствените капиталови инструменти на предприятието. Международни стандарти за финансово отчитане, част II. С., ИДЕС, 2005, с. 89.

⁹ Това може дата на търгуване или дата на уреждане. За облигационните заеми предвид на обстоятелството, че промяната в стойността на ценните книжа между дата на търгуване и дата на уреждане се счита за несъществена по смисъла на **МСС 1** и **СС 1** Представяне на финансовите отчети, е целесъобразно да се използва дата на търгуване.

¹⁰ Емитирането на облигационния заем се осъществява в зависимост от това дали предприятието е публично дружество по смисъла на Закона за публичното предлагане на ценни книжа (ЗППЦК), или не. Когато акционерното дружество е публично, се спазват предписанията на ЗППЦК и заемът се пласира чрез подписка. В тази връзка в предприятието – емитент се изготвя проспект, с който да се промотира облигационният заем. За изготвянето му предприятието обикновено ползва услугите на инвестиционен посредник или банка. Разходите за комисионни, които се дължат за ползваните услуги се прибавят към справедливата стойност. Самото пласиране може да се осъществи публично (чрез фондовата борса) или частно (инвестиционният посредник или банката, в зависимост от това кой пласира облигационния заем, се обръщат към свои клиенти). За пласирането чрез фондовата борса се дължат такси. Те също се включват като компонент към стойността на пасива.

Облигационният заем като източник за финансиране дейността на предприятието...

Дебит с/ка 503 Разплащателна сметка в лева,
респ. **504** Разплащателна сметка във валута¹¹

Кредит с/ка 153 Дългови инструменти

След първоначалното признаване облигационния заем се отразява разликата, която възниква между емисионната и номиналната стойност на облигациите. Тази разлика се отчита в съответствие с **МСС 39 – т. 47** и **СС 32 – т. 7.1** като се прилага методът на ефективния лихвен процент. За счетоводното ѝ отразяване се прилагат два метода – капиталов и приходно-разходен. По капиталовия метод разликата се отчита и представя в счетоводния баланс като формиран резерв от емисия на облигации, докато при приходно-разходния метод тя се отчита като текущ финансов приход или разход и се представя в Отчета за приходите и разходите.

Счетоводните записвания по капиталовия метод са:

– при премия от емисия на облигации, когато емисионната стойност на облигациите е по-висока от тяхната номиналната стойност

Дебит с/ка 153 Дългови инструменти

Кредит с/ка 108 Премии, свързани с капитал

анал. с/ка Премии от емисия на облигации

Счетоводната статия се съставя всеки отчетен период със съответната част от общата сума на премията, изчислена по метода на ефективния лихвен процент. Със салдото по сметка 108 Премии, свързани с капитал в края на отчетния период се формира резерв от емисия на финансови инструменти като се кредитира сметка **115 Резерв от емисия на финансови инструменти**, *анал. с/ка Резерв от емисия на облигации*. Сумата от него се посочва в Пасива на баланса, раздел А Собствен капитал, група II Премии от емисии. Сметка **115 Резерв от емисия на финансови инструменти**, *анал. с/ка Резерв от емисия на облигации* се приключва като се отнася в печалбите и загубите за минали периоди при погасяване на облигационния заем.

---

¹¹ При пласиране на облигационен заем чрез подписка сумата от продажбата на дълговите инструменти се набира в набирателна сметка в банката, която е посочена като обслужваща паричните плащания по облигационния заем. За целта в зависимост от практиката в предприятието се използва или сметка **503** Разплащателна сметка в лева и заведената към нея аналитична сметка Набирателна сметка. Другата възможност е да се дебитира сметка **509 Други парични средства**. В този случай, след достигане на изискуемия минимум (предвативно определен в проспекта), при който облигационният заем се счита за набран, се съставя втора статия, при която се дебитира сметка **503 Разплащателна сметка в лева** и се кредитира сметка **509 Други парични средства**. В случай че не се набере изискуемият минимум, средствата се връщат обратно на инвеститорите като се съставя обратна счетоводна статия. На инвеститорите се дължи лихва за предоставените средства, но тя се плаща от банката.

– при отбив от емисия на облигации, когато номиналната стойност на облигациите е по-висока от тяхната емисионна стойност. Всеки отчетен период за срока на облигационния заем със сумата на съответната част от общата сума на отбива се съставя счетоводна статия

Дебит с/ка 109 Отбиви, свързани с капитал

анал. с/ка Отбиви от емисия на облигации

Кредит с/ка 153 Дългови инструменти

В края на отчетния период сметка **109 Отбиви, свързани с капитал** се приключва срещу дебитиране на сметка от група **62 Финансови разходи /подходящи сметки са 621 Разходи за лихви или 623 Разходи от операции с финансови инструменти и финансови активи** с оглед последващото ѝ отразяване в намаление на текущия финансов резултат.

Възникналата разлика при последващото оценяване при прилагане на приходно-разходния метод се отчитат като:

а) се дебитира сметка **153 Дългови инструменти** и се кредитира сметка **723 Приходи от операции с финансови активи и инструменти**, ако разликата е положителна (емисионната стойност на облигациите е по-висока от тяхната номинална стойност);

б) се дебитира сметка **623 Разходи по операции с финансови активи и инструменти** срещу кредит на сметка **153 Дългови инструменти**.

Приходната, съответно разходната сметка в края на отчетния период се приключва със сметка **123 Печалби и загуби от текущата година**.

Облигационният заем се отписва при неговото цялостно или частично погасяване¹² като се съставя счетоводната статия

Дебит с/ка 514 Изкупени собствени облигации

Кредит с/ка 503 Разплащателна сметка в лева,

респ. **504** Разплащателна сметка във валута

За обезсилване на облигациите се дебитира сметка **153 дългови инструменти** и се кредитира сметка **514 Изкупени собствени облигации** с тяхната номинална стойност. При предсрочно погасяване на заема е възможно да възникне разлика между номиналната стойности цената на обратно изкупуване. Когато тя е положителна – номиналната стойност е по-висока от цената на обратно изкупуване тя се отчита като премия

Дебит с/ка 153 Дългови инструменти

Кредит с/ка 108 Премии, свързани с капитал

анал. с/ка Премии, от обратно изкупуване на облигации

¹² Частично погасяване на облигационен заем има когато по решение на ръководството на акционерното дружество част от емитираните облигации се изкупуват обратно с цел обезсилване или повишаване пазарната им стойност.

Облигационният заем като източник за финансиране дейността на предприятието...

Премията се отчита в последствие като финансов приход срещу кредит на сметка **723 Приходи от операции с финансови активи и инструменти**.

Когато разликата е отрицателна – цената на обратно изкупуване е по-висока от номиналната стойност (по-често срещания случай), тя се отчита като отбив. Той се отразява по дебита на сметка **109 Отбиви, свързани с капитал**, *анал. с/ка Отбиви от обратно изкупени облигации* срещу кредит на сметка **153 Дългови инструменти**. Отбивът се отнася:

✓ в намаление на формирания при първичната продажба на облигациите резерв като се дебитира сметка **115 Резерв от емисия на финансови инструменти**, *анал. с/ка Резерв от емисия на облигации* и се кредитира сметка **109 Отбиви, свързани с капитал**, *анал. с/ка Отбиви от обратно изкупени облигации*; или ако не е формиран такъв

✓ в намаление на финансовия резултат като се кредитира срещу дебит на сметка **623 Разходи от операции с финансови активи и инструменти**.

Лихвените плащания, които предприятието прави във връзка с облигационния заем пораждат за него едновременно задължение към инвеститорите и финансов разход. Те се отчита като се съставя счетоводната статия

Дебит с/ка 621 Разходи за лихви

Кредит с/ка 496 Разчети по лихви,

респ. **503** Разплащателна сметка в лева или

504 Разплащателна сметка във валута

Финансовият разход се признава за текущия период се отнася в намаление на финансовия резултат срещу дебитиране на сметка **123 Печалби и загуби от текущата година**.**3**